

Anneliese Lissner

Ne legyetek már olyan türelmesek!

A végtelen türelmű vesződség, a halatlan elővigyázatossággal és a legnagyobb mérséklettel folytatott beszéd, a teológusok távolságtartása és felvilágosult elhatárolódása az egyházi különutasokkal vagy éppen álferradalárokkal szemben – mindezzel többé nem tudok azonosulni! Az egyház nyilvános megjelenési módja, ahogyan az a hivatalos megnyilatkozásaiban, cselekvéseiben és legtöbb mértékadó hivatalviselőjében találkozunk, semmi féle jelzést és indítékot nem ad annak föltételezéséhez, hogy az egyház még a II. Vatikáni Zsinat nyomdokain jár a *Gaudium et spes* kezdősorainak értelmében: „Az emberek, különösen a szegények és szorongatottak öröme és reménye, szomorúsága és félelme Krisztus tanítványainak öröme és reménye, szomorúsága és félelme is. Nincs semmi igazán emberi, ami Krisztus tanítványainak szívében ne találna visszhangra...”

A világ katolikus keresztényei most már közel negyven éve erre a programra szavaztak, s a maguk részéről azon fáradoztak, hogy tettekre váltsák. A „fital egyházak” örömét és reményét – hogy az evangéliumot felszabadító üzenetként tapasztalhatják meg, valamint ösztönzőként a kizsákmányolás, a szegénység és az elnyomódás elleni harchoz – a római egyház nem osztotta, hanem küzdött ellene, és elítélte mint a hit veszélyes átalakítását politikává. A hivatalos egyház nem tette magáévá az emberek szomorúságát és félelmét, és nem érzett együtt azokkal, akik bűnben élnek, akik csődöt mondtak, akik zátonyra futottak, akiknek a társkapcsolata tönkrement, hanem elfordult tőlük, morális alaptételekkel és kizárással felelt nekik. A keresztény elkötelezettségű nők és férfiak vágya, hogy társfelelősei és közreműködői lehessenek az egyházi struktúrák és hivatalok alakításának, csak a klerikalizálódás megerősödéséhez vezetett. A 20. század embe-
reinek kérdéseit – akik a felvilágosodás, az iskolai oktatás, a tudományok, a médiumok és a demokratizálódás folytán egyre inkább önállóak és öntudatosak, a katolikus zsargon szerint „felnőttek” lettek – a hit középkori fogalmainak rögzítésével fojtották el. Ebből még a jószándékúaknál is legjobb esetben tanácsalanság és bizonytalanság lépett föl: Van-e még egyáltalán értelme a hitüknek.

Nem foglalhatunk többé állást Jézus Krisztus mellett, ha nem vagyunk már képesek szó szerint venni anyjának örökké tartó szüzességét, hét kenyér és néhány hal olyan tömegű megszaportását, hogy ezek jóllaktak belőle, a Mester vízen járását a Genezáreti-tavon és más, mély értelmű és csodálatos költőiséggel teli jeleket?

Vajon a keresztények számára tilos a kételkedő gondolkodás például a testi föltámadásról – tekintettel a kozmosz létrejöttével, fejlődésével, tágulásával, az élet eredetével és az ember fejlődésével kapcsolatos tudományos felismerésekre –, mivel az egyház a 20. és a 21. században is előírja, mit kell tényként hinni?

Tekintettel a „harmadik világ” nyomorgó embereinek reménytelen élethelyzetére, tekintettel a beletörődésre és kétségbeesésre, a jövőtől való félelemre és ennek életpusztító elfojtási módjaira, tekintettel az egyéni és a népetek elkábító egoizmusra – megengedhető-e, hogy az emberek Isten szeretete általi felszabadításáról és lehetséges üdvösségéről szóló megváltó üzenetet továbbra is csak családi kötődés nélküli, egyre zsugorodó számú férfiak hirdethessék „teljhatalommal”?

Egyre növekszik viszont azoknak a keresztényeknek a száma, akik megválnak az egyháztól, mivel nemmel válaszolnak az iménti kérdésekre. Azt pedig, hogy a maradók közül milyen sokan csak arra használják az egyházat, hogy az élet határpontjain szép ünnepben részesüljenek és vigaszt kapjanak az élet értelmét illetően, az egyházi adót fizetők és az ún. „gyakorlók” számának különbségén lehet lemérni. A beszélgetésekből aztán lépten-nyomon kiderül, hogy a még mindig elkötelezettek közül sokan a „minden remény ellenére való remény” alapján cselekszenek. De a minden remény ellenére való reményből nem támad magával ragadó mozgalom, bátorítás a beletörődötték számára, kíváncsiság az érdeklenekekben. Egy élettelen, megmerevedett, saját lényegét felemészítő és taszító szervezet nem jön mozgásba egyes élő sejtektől, aktív egyházközsegektől, csoportoktól, köröktől.

Újból és újból olyan várakozásokkal és tételekkel nyugtatgattuk magunkat, amelyek óvták és védtek a reformokat nem akaró egyházi szervezetet: „Voltak már sötétebb korok is, amelyekből ismét ragyogva és elevenen jött ki az

egyház”; „mit számít tíz-húsz év szélcsend és visszalépés, amikor az egyház évszázadok alatt változik”; „abban kell bízunk és arra kell várunk, hogy a Szentlélek mozgásba lendíti az egyházat”; „a prófétákat mindig üldözték életük folyamán, és nem értették meg őket, de végül mégiscsak előmozdították a szükséges fejlődést”. Ilyen jövőálmokkal fojtottuk el saját ellenállási energiánkat, altattuk el haragunkat, narkotizáltuk kétségbeesésünket.

Itt az ideje a határozott, hangos, nyilvános tiltakozásnak: A hierarchikusan tagozódott, az emberek hitén és lelkiismeretén „szent uralmat” gyakorló, a férfi nemre korlátozott, exkluzív papi hivatalt nem Jézus alapította! Az ő küldetése abban állt, hogy megnyissa az emberek számára az élet, mégpedig a teljes élet lehetőségét, fölbressze bennük az önbizalmat, a szeretet képességét, biztosítsa őket személyes méltóságukról és a megbocsátásról. „Vakok látnak, bénák járnak, halottak fölkelnek és a szegényeknek hirdetik a jó hírt.”

Egyetlen egyház sem lehet egyedül üdvözítő, oly módon pedig végképp nem, hogy olyan hittételek elfogadására kötelez, amelyeket korlátozott érvényűvé tesznek a nyelv határai, az emberi megismerés teljesítőképesége, a mindenkor időértelmezés. Az egyházak és a világvallások, a tudományok és a művészetek képviselőinek, a hívő és nem hívő nőknek és férfiaknak figyelmes, tiszteletteljes, kíváncsi, a gondolkodásban örömet leelő beszélgetésekben kellene megosztaniuk egymással az élet és a kozmosz titkai iránti hódoló tiszteletüket és csodálatukat, függetlenül attól, hogy megtalálják-e vagy csak sejtik-e bennük Istent, vagy éppenséggel hallgatnak erről.

A szimbólumok és jelek, a formák és rítusok, a rendek és struktúrák nem isteni eredetűek és nem Isten akaratából léteznek, hanem az emberek történelmével, kulturális és társadalmi helyzetükkel állnak kapcsolatban, ezért viszonylagosak és megváltoztathatóak. De képesek arra, hogy emlékeztessenek minket az emberiség nagy eseményeire, segíthetnek abban, hogy fölismerjük és elfogadjuk létrejöttünk folyamatát, feltételeinket és függőségeinket, tudatosítsuk felelősségünket az eljövendő korok és generációk iránt – föltéve, hogy érthetően tárják elénk és meg lehet kérdejezni őket, s hogy

mindenki számára nyitottak, akik meg akarnak nyílni feléjük.

Csakhogynem mondunk-e le effajta tétélekkel a reálisan létező egyházzól, főként a katolikusról, de a protestáns egyházak sok válfajáról is? *Igen*, ha egy önmagában zárt rendszer megtartásáról van szó, annak a rendszernek a fenntartásáról, amely hivatkozik ugyan még arra a tételre, hogy „semper reformanda est”, hogy folytonosan meg kell újítani, de minden kívülről jövő ösztönzés nyomán csak megerősíti falait és sáncait. *Nem*, ha az egyházra is érvényes a tétel a búzaszemről, amelynek a földbe kell hullania és el kell hálnia, hogy végül gazdag termést hozzon, amely képes táplálni mindazokat, akik éheznek.

Megéri-e még, hogy elköteleződjünk az egyház mellett? Számomra csak azután éri meg, ha világos nemet mondtunk mindarra, ami semmibe veszi az emberek szabadságát és saját felelősségét, nemet minden olyan rendelkezésre, amely korlátozza és röghöz köti a nőket, nemet minden olyan magatartásra, amely elnyomja és lealacsonyítja az

embereket, nemet minden olyan gyakorlatra, amely a minden ember számára adott ígéretet, hogy teljes életet élhet, nem ebben a világban próbálja megvalósítani, hanem a túlvilággal vigasztalja őket.

Ezzel nem szeretném elbátortalanítani azokat, akik elkötelezettek dolgoznak az egyházban a laikusok szabadságáért és felnőttiségéért, a nők egyenjogú közreműködéséért, az embereknek a szegénységből és a reménytelen nyomorból történő fölszabadításáért, a Föld megmentéséért és meggyógyításáért. De azt kívánom, hogy ne legyenek olyan türelmesek, és hogy mindig keressék a kapcsolatot azokkal, akik „kívül” vannak.

És ez a kérdés kínoz és nyomaszt engem: Hol fogják megtalálni az emberek azt a bizonyosságot, hogy őket magukat akarják és fogadják el, hogy a szeretet és az irgalom képes megbocsátani és megszüntetni minden bűnt, hogy a szenvedőkön és a szegényeken segíteni kell – ha az egyháznak már nincs jelentősége, ha az evangélium melletti tanú-

ságtételre összehívtak („ekklészia”) már csak önmaguk számára fontosak? A fennhéjázás és az egyoldalúság egyházára mondott Nem!-mel szemben ott áll a sokféleség és a nyílt barátságosság egyháza iránti nagy igény. Össze kell-e törnie előbb az edénynek, hogy kiszabadulhasson az illat és a lényeg az egész emberiség javára? Ezt egyre inkább szükségszerűnek tartom, és mégsem vagyok képes hinni benne.

„Az ellentmondások adnak okot a reményre”, olvasom egy Thomas Brasch filmrendezőtől vett idézetben, amely így folytatódik: „...a halott, de hatalommal bíró régi és az eleven, de kilátástalan új között csekélyebbnek tűnik az az ellentmondás, amelyben dolgozom”.

Meddig tartjuk még hatalomban a holtat, és akadályozzuk meg, hogy az eleven újak esélye legyen? Mindaddig, amíg nem mondunk figyelmen kívül hagyhatatlanul sok világos és határozott Nem!-et a holt totalitárius igényeire!

Forrás: Publik-Forum, 1992/11

Az árulás

„...látván Júdás, hogy Jézust elítélték, megbánta dolgát”
(Mt 27,3)

Más az az út, amelyet gondolatban járunk be, és más az, amely tapinthatóan valósággá formálódik. Vajon Júdás nem tudta előre, mi lesz tetteinek a következménye Jézusra nézve? De igen. Nem az történt, amiben ő közreműködést vállalt? De igen. Elfogták Jézust és elítélték. Megkapta ezért a pénzt? Igen.

Mégis, a megvalósulás menetében Júdásnál egyszer csak az ellenkezőjére váltanak az érzelmi előjelek. Megbánja. Mindaz, amiért dolgozott, váratlanul értelmetlenné torzul. De hiába a visszacsínálhatnék, már nem lehet irányt váltani. „Önjáróvá” vált a gonosz, működik a gyilkos terv, és Júdásnak nincs hatalmában leállítani a gépezetet. Csak az indítógomb benyomásáig tudta irányítani a történéseket. Pedig már pénzt is adna érte, ha változtathatna az események sodrán. Most kell gyötrelmesen szembesülnie azzal, hogy csak a gondolatban megtett utakat lehet még meg nem történné tenni.

Pedig annyi indulat, elszántság volt benne, amikor a főpokat felkereste! Az árulásnak még a költségvetése is megvolt. Hol számolta el magát mégis, miért csak utólag jött rá, hogy a bevétet nem fedezi a kiadást? Mi az az ismeretlen tétel, amely tudtán kívül került a számításába?

A megvalósulás ritkán képezi le egy az egyben a gondolati tervet. Keveseknek adatik meg az „éppen így képzeltem el” élménye. Mintha a megvalósuláskor nem pusztán a saját képzeletünk festménye kelne életre, hanem láthatatlan kezek belezajzolnának még olyasmit is, amit mi már nem akarnánk! Egy-egy részlet kidolgozása átveheti az uralmat akár az egész felett is. Megváltoztató erővel hathat vissza az alkotás az alkotóra. Érzelmileg átkódolhatja maga a folyamat is. Megjeleníthet olyan erőtereket, amelyek bírhatatlanná válhatnak. Vagyis a „menet közben” ereje menet közben derül ki, és az sokkal nagyobb, mint ahogy elképzeljük.

Júdás tragédiája, hogy hiába jelezte vissza féltőn tévedését, a kivitelezés végzetesen elvált a tervezéstől. Mások kezébe került, visszavehetetlenül. Júdás ténylegesen nem akart

ölni. Megtette helyette más. Az ő indulati tökéje mindössze az árulásra futotta. Veszére azonban, itt nem állt le a vállalkozása. Betársultak olyan nem kívánt elemek, amelyek önjáróvá olajozták a pusztítást. Ő sem tudta, milyen szellemet enged ki a palackból. Amikor az megjelent, nem élte túl a közelségét.

Nagyon sok háború el sem kezdődne, ha azoknak kellené végigcsinálniuk, akik az íróasztalnál megtervezik. Idegesen tovább is lapoznak, amikor az események illetlenül oda nem illő részleteket fogalmaznak bele előre megírt forgatókönyvükbe. Viszont a véres kezű kivitelezők gyakran azzal mentik magukat, hogy „a halálosztás nem az én ötletem volt, én csak parancsot teljesítettem”. Jaj, mivé is lesz a gondolat, amikor megtestesül!

A júdási történet az Édenen kívül rekedt emberlét tragédiáját fogalmazza meg: azt, hogy istenellenes döntéseinkben veszítünkre mindig támad egy (vagy egy sereg) Láthatatlan Szövetségesünk, aki olykor akaratunk ellenére életre segíti belső árulásainkat. Észrevétlenül hozzáadódik valami olyan többlet, amely azután önmagunk számára megnyomorítóan elhordozhatatlanná teszi megvalósult elképzeléseinket.

Vigasztalásul tudnunk kell, hogy ennek a kárhozatos besegítés-mechanizmusnak a visszája is igaz: Amikor úgymond jó útra térünk, több jó történik bennünk és körülöttünk, mint ami tőlünk telik. Betoldódnak kegyelmes kiegészítések, s ettől soha nem képzelten széppé válhat bukdácsoló életünk. Tagadása közepette gondolta-e valaha Péter, hogy lesz belőle még köszikla-apostol?

Vajon miért vagyunk olyan bátrak ahhoz, hogy benyomjuk a gonosz indítógombját, és olyan bátortalanok ahhoz, hogy csatlakozunk a Lélek kezdeményezéseihez? A Biblia tanít némi előretudást. Már a kezdeteknél kalkuláljuk be, hogy választásainkban mindkét előjel hozzáadódik számításainkhoz, mégpedig életre-halálra.

Vörös Éva